Unutrašnje i vanjsko značenje Kur'ana

Čemu batin (unutrašnje značenje) Kur'ana kad Kur'an ne govori izravno o svom zahiru (vanjskom) i batinu (unutrašnjem)? U suri En-Nisa kaže se:

وَاعْبُدُواْ اللّهَ وَلاَ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئًا

O ljudi, klanjajte se Allahu i ne činite širk (ne pripisujte mu druga)!"[1]
Ako protumačimo ovaj ajet na osnovu njegove vanjštine, rekli bismo da njime Allah želi zaustaviti klanjanje idolima i narediti klanjanje jednom Bogu. U suri El-Hadždž kaže se:

فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ

Klonite se prljavštine idola i klonite se ispraznih riječi!"[2]
Zašto ovi i drugi ajeti pozivaju čovjeka da se kloni širka? Zato jer to znači klanjanje nečemu drugom što nije Bog. Allah nije osjetljiv samo na klanjanje kipovima, nego na suštinu idolopoklonstva, tj. klanjanje nečemu drugom, osim Bogu, kao što je to rečeno u sljedećem ajetu:

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

O sinovi Ademovi, nisam li vam naredio da ne slijedite šejtana..."[3]
Kretati se šejtanovim stopama znači pokoriti mu se i to je jednako idolopoklonstvu. Nisu bitne osobine onoga kome se čovjek klanja, koga slijedi i čemu se pokorava – bitna je činjenica da to nije Bog. Takvo božanstvo može biti i sam čovjek, njegove strasti, nefs ili ego. Kao što je slijeđenje šejtana idolopoklonstvo, tako je i slijeđenje strasti idolopoklonstvo i širk. O tome se

govori u sljedećem ajetu:

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ

"*Jesi li vidio onoga ko je strasti svoje za božanstvo uzeo?*"[4]

Dakle, slijeđenje strasti jednako je idolopoklonstvu.

Iz spomenutog ajeta može se zaključiti sljedeće:

1. idolopoklonstvo je zabranjeno jer je to pokornost nečemu što nije Bog;
2. ako je mjesto idola zauzeo šejtan, onda je klanjanje šejtanu, klanjanje idolima,
3. ako je mjesto šejtana zauzela strast, onda je to opet klanjanje idolima.
4. Sve ove kategorije svode se na idolopoklonstvo. Želimo li biti izričitiji, možemo reći da je svako usmjerenje pažnje prema nečemu što nije Bog ustvari jedna vrsta širka, jer tome pripisujemo osobinu nezavisnosti od Boga i činimo ga svojim ciljem. To pripisivanje samostalnosti nečemu drugom jednako je pripisivanju druga Bogu ili klanjanju nebogu.

U čitavom Univerzumu nema ništa što nije zavisno od Boga. Sva bića stvorena su Allahovim, dž.š., davanjem i zavise od Njega, te kada nečemu damo osobinu samostalnosti od Boga, onda je to širk. Čim nečemu čemu damo samostalnost u mislima ili djelima i pomislimo da sve što taj entitet ima jeste od njega samog, time sebe činimo malim pred njim, a čim to učinimo, pokoravamo mu se.

Zato se u Kur'anu kaže:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لاَّ يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا أُوْلَـئِكَ كَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُوْلَـئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"*Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili. A zašto? Oni srca imaju a njima ne poimaju, oni oči imaju a njima ne vide, oni uši imaju a njima ne čuju, oni su kao stoka, čak i gori; oni su nemarni postali.*"[5]

Nemar – gaflet jeste stremljenje ka nečemu drugom, osim Bogu, čemu posvećujemo pažnju i što postaje predmetom našeg stalnog razmišaljanja.

Ovlašnim razmatranjem 36. ajeta sure En-Nisa zaključujemo da se on odnosi samo na kipove, ali suštinsko značenje jeste da Allah poziva na pokornost samo Njemu, da se pažnja usredsredi isključivo na Njega i da je povođenje za vlastitim strastima zabranjeno jer je ono ravno širku.

U spomenutom ajetu Allah poručuje da ne budemo nemarni jer je gaflet zaborav i donosi uskraćivanje blagodati Božijih, a ta uskraćenost jednaka je vatri džehennemskoj. Kur'an u sljedećem ajetu kaže:

فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلاَّ الضَّلاَلُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ

"Nakon istine postoji samo neistina."[6]

Ono šta uočavamo prvim čitanjem Kur'ana nije i konačno značenje ajeta, već postoji sloj iza sloja. Svi slojevi imaju jednu zajedničku nit, tj. jedan konac za spuštanje u dubinu. Takvo šta potvrđeno je i sljedećim Poslanikovim hadisom: *"Kur'an ima svoj batin i zahir, pa onda batin ima svoj batin i tako do sedamdeset batina."*

Iz 59. ajeta sure En-Nisa proizlazi jedno pitanje:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ

"O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim!""

Pitanje glasi: Zar pokoravanje Allahu nije dovoljno? Odgovor je dat također u suri En-Nisa:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلاَّ لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللّهِ

"Mi nismo poslali nijednog poslanika, osim da mu se pokoravaju po Allahovoj dozvoli – odredbi (bi iznillah)."[7]

---

[1]En-Nisa, 36.

[2]El-Hadždž, 30.

[3]Ja-sin, 60.

[4]El-Džasija, 23.

[5]El-A'raf, 179.

[6]Junus, 32.

[7]En-Nisa, 64.